

Apollón a jeho lásky

Anny SVOBODOVÉ

Cílem bakalářské práce Anny Svobodové, deklarovaným v zadání práce i v přiloženém abstraktu, je „prozkoumat důvody, proč byl osud Apollónových milenců a milenek často tak tragický“. Práce se tak situuje na rozhraní řecké filologie – protože prameny, s nimiž se pracuje, jsou ve valné většině v řečtině a literární povahy – a religionistiky. Práce je předkládána na oboru Řecká antická filologie, povaha tázání i skutečnost, že k interpretační práci nad řeckým materiálem byl připojen jako čtvrtá kapitola i stručný „Appendix“ týkající se zpracování Apollónových milostných příběhů v Ovidiových „Proměnách“, však ukazují, že hlavní zájem byl veden kulturně-historickým a religionistickým směrem. Dodávám, že práce vznikala poměrně dlouho, mezi zadáním a odevzdáním uplynuly více než tři roky.

První část práce, nazvaná „Úvod“, sestává ze čtyř encyklopedicky zaměřených kapitol, věnovaných postupně Apollónově roli v systému řeckých božstev, původu jeho jména, mýtu o jeho zrození a jeho rozličným „funkcím“. Kap. I.1 „Postavení v řeckém panteonu“ je velmi stručná (necelá str. 7) a nepřekračuje bazální slovníkové informace. Její určitou slabinou je, že má velmi slabou pramennou základnu, pracuje pouze s jedinou bibliografickou položkou (Kratochvíl – Bouzek 1994) a opomíjí další zdroje, ať už základní encyklopedické (např. nedávné Eidinow – Kindt, ed., *The Oxford Handbook of the Greek Religion*, 2015; podobně ani Kerényi, Eliade atd.), nebo speciálnější právě k tomuto božstvu (Graf 2008, Scott – River 2017, heslo „Apollon“ v *Der Neue Pauly*, autor hesla také Fritz Graf); není bohužel možné nepoznamenat, že část z těchto zdrojů, které se už titulem jeví jako pro tuto problematiku zásadní, je explicitně zmíněna v zadání, ale nepracuje se s nimi ani v této kapitole, ani v celé práci. Situace je o něco lepší v kratičké kapitole I.2 (str. 7-8), věnované etymologii jména: ta vychází z jedné standardní nové příručky k řecké etymologii (Beekes 2010), z níž vybírá několik z návrhů možného etymologického odvození jména „Apollón“. Následující kap. I.3 (str. 8-9), zmiňující mýtus o bohově narození, necituje žádnou sekundární literaturu, odkazuje pouze u některých informací na primární zdroje. Nejpodrobnější v této části je kap. I.4 „Funkce“, která sestává z pěti podkapitol, věnovaných postupně pojetí Apollóna u Homéra a následně Apollónovi coby bohu lékařství / hudby, poezie a umění / věštění / a nakonec jeho solární podobě (str. 10-17). V nejzdařilejších pasážích této kapitoly dochází k propojení informací z několika zdrojů, autorka tak čtenáři poskytuje službu, kterou od autorů vědeckých textů obvykle očekáváme – nepřebírá pouze informace (pro ně by bylo v mnoha případech lepší jít přímo do primárních zdrojů), ale dál na nich aspoň trochu kriticky pracuje, zařazuje je do nových kontextů, interpretuje je atd. Celkově je nicméně o této části možné říci, že se v ní projevuje autorčina záliba v jednotlivých informacích a detailech, které ji očividně fascinují; určitou potíž má ale s výběrem toho, co je relevantní pro téma práce a pro intendovaného čtenáře, a s koherentním propojením takových informací do funkčního celku.

Následující dvě části tvoří jádro práce. Jedenáctistránková kap. 2 je věnována Apollónovým mužským milencům a není dále vnitřně dělená. Na prvních stranách jsou uvedeny paralelní mytologické příběhy týkající se stejnopohlavních milostných příběhů jiných bohů řeckého pantheonu. Následuje – zřejmě samotnou autorkou práce zkompilovaný – přehled Apollónových milenců, kteří jsou zmiňováni ve velmi různorodých primárních zdrojích. Tento přehled je užitečný a umožňuje další práci za pomoci interpretačních a konceptuálních nástrojů (především religionistických), např. s určitými mytologickými vzorci, které se v nastíněných příbězích opakují, s nějakou hypotetickou typologií apod.; autorka nicméně zůstává ve většině případů na narativní rovině a mytické příběhy dále nerozebírá a

neklasifikuje, a to ani tam, kde se to nabízí už při prvním čtení – viz např. v paralele příběhů Kyparissova a Hyakinthova nebo v případě Helénově, jehož vztah s Apollónem zmiňuje až autor 1.-2. stol. n. l. Ptolemaios Chennos a u něhož se nabízí hypotéza, že se jeho příběh rozvinul jako jakýsi *spin-off* na základě zmínky v jednom homérském verši, v symetrické paralele k mnohem známějšímu příběhu Helénovy sestry Kassandry. Podobná možná interpretace se rýsuje i v případě Kinyrově, pohomérské argumenty pro ni se ale nacházejí už u Pindara, tedy mnohem dříve než v císařské době. Autorka nicméně předestírá jednotlivé příběhy víceméně nerozlišeně, bez zásadního ohledu na jejich chronologii (byť časový rámec zmínek většinou uvádí), povahu a původ (archaický kult, pozdní literární rozvinutí příběhu atd.). Výjimku tvoří výrazně podrobnější pasáž věnovaná mnohem bohatěji doloženému příběhu o Hyakinthovi (str. 22-28). V ní je patrná promyšlenější stavba nastiňující postupné utváření příběhu podle dochovaných dokladů a kritičtější přístup k nim, reflexe nad určitými stavebními prvky mytického narativu („rivalský prvek“), objevují se zmínky o rozporech v pramenech a lokálních tradicích, konfrontace písemných a ikonografických pramenů atd. I práce se sekundární literaturou je v této pasáži komplexnější než v jiných částech práce: většina odstavců sice odkazuje jen na jediný sekundární zdroj, monografii Michaela Petterssona (1992)¹ o Apollónově kultu ve Spartě (a Hyakinthiích),² najde se tu ale i polemika s ním (doplnění opomenutého odkazu na ikonografický zdroj u Filostrata St., str. 26), a předposlední odstavec probírá v chronologickém pořadí několik různých interpretací Hyakinthovy postavy a jeho kultu (kritický přístup se nicméně i zde projevuje spíše sporadicky, bez zřetelnější argumentace – viz např. poslední věta „lze souhlasit s teorií B. Sergenta...“). V posledním odstavci je poněkud neorganicky připojen odkaz na lingvistický sekundární zdroj, Beekesův etymologický slovník, z jehož informací se odvozuje Hyakinthův předřecký původ – tato informace by ale byla mnohem funkčnější na počátku pasáže věnované této postavě.

Třetí část je věnována Apollónovým milenkám. Její úvodní pasáž, v paralele k předchozí části, přináší výčet takových postav, rozdělených na tři skupiny (bohyně, polobožské bytosti, lidské ženy); i zde jsou příběhy různé povahy, další klasifikace však navržena není. Zvláštní kapitoly jsou věnovány třem ženám, Korónidě, Kyréné a Dafné, a to explicitně proto, že jejich „příběhy se dochovaly v rozsáhlejší podobě než ostatních žen, a lze je tedy analyzovat podrobněji“. U příběhu Korónidina je poukázáno na strukturní paralelu s mýtem o Semelé a o narození Dionýsově (str. 36), podobně i Kyréné se dostává určité rudimentární interpretace, jako typu dívky-lovkyně „s mužskými vlastnostmi“, jejíž příběh má znaky civilizačního mýtu o „zkulturnění“ (str. 37), pro závěr o naprosté protikladnosti těchto dvou příběhů (tamtéž) nenacházím dost opory, spíše se jedná o dva zcela odlišné typy hrdinek (a tudíž i jinak konstruovaných příběhů). V kapitole o Dafné se uvádějí různé verze mýtu, elementární interpretace příběhu jako exempla pro „postoj panenské dívky, která se snaží uniknout přechodu do dospělosti“ (str. 39); je překvapivé že autorka nepoukazuje na typologickou paralelu dvou lovkyně Kyréné a Dafné (pravděpodobně proto, že jejich příběhy se odvíjejí zcela jinak). Obecně však o této části platí podobné, co o těch předchozích: je vystavěna z valné většiny na odkazech na primární zdroje, sekundární literatura je citována minimálně a spíše okrajově, ne k jádru příslušných příběhů (to jde tak daleko, že nejsou např. zmíněna ani příslušná hesla v *Der Neue Pauly*).

Jako čtvrtá kapitola následuje „Appendix: Apollón u Ovidia“ (str. 41-44), věnovaný několika příběhům z *Proměn*.³ Je škoda, že autorka pro tuto pasáž – která stojí spíše na okraji její práce a patrně i na okraji jejího zájmu, převážně grécistického, jak vyplývá z jejího studovaného oboru – nečerpala z nedávné

¹ V bibliografii chybně jako Petterson (str. 55).

² Pasáž věnovaná Hyakinthiím nicméně ilustruje způsob autorčiny práce: ačkoli k nim má k dispozici podrobný a poměrně nedávný sekundární zdroj, v krátkém odstavci o této slavnosti odkazuje pouze na primární zdroje Xenofonta a Athénaia (které možná právě od Petterssona přebírá).

³ Na str. 26 se objevuje omyl v datování, Ovidius nemohl přebírat podobu mýtu vzniklou ve 2. století n.l. U citací z „Metamorfóz“ v textu práce se systematicky objevuje pouze první verš, není jasný rozsah dané pasáže.

bakalářské práce Kateřiny Málkové (ÚŘLS 2019), která postavu Apollóna v Ovidiově díle podrobněji zpracovala a explicitně se zabývala některými z příběhů, které zmiňuje i Anna Svobodová (např. příběhem Dafné, Korónidy, Kyparissa a Hyakintha, str. 31-35). Od ní by bývalo bylo možné se inspirovat i co do užití sekundární literatury. Takto ale pasáž ve zde posuzované práci čerpá převážně ze zcela základních příruček (Conte, Šubr, *A Companio to Ovid* atd.).

Stručný „Závěr“ (str. 45-47) přináší kýžený souhrnnější pohled na zkoumanou problematiku a jednotlivé dílčí postřehy. Zároveň se v něm ukazuje jisté specifikum tématu: ne všechny objekty Apollónova milostného zájmu na konci příběhu zahynou (viz např. Branchos, Admétos, Kyréné), a zároveň je nešťastný osud typický i pro miláčky jiných bohů (Herma, Poseidóna, Dionýsa, str. 46). Celkově závěr aspoň pro některé z probíraných příběhů nabízí typologickou interpretaci, k nějaké souhrnné zobecňující interpretaci ale nedospívá – a tím ani k odpovědi na otázku, kterou si autorka položila na začátku práce, tedy proč jsou právě osudy objektů Apollónova milostného zájmu často tragické. V souvislosti s tím bych jí rád položil dvě otázky k obhajobě:

- Jak si představuje jiné než tragické, tedy „šťastné“ vyústění mytologických milostných příběhů lidí s bohy? Příběh Korónidy je spíše výjimkou, v zásadě je smrt lidského člena milostné dvojice nabízejícím se prostředkem, jak epizodu v bohově příběhu ukončit a nezapojit ho do nějakého trvalého vztahu či dlouhodobého příběhu.
- Je možné příběhy ústící v proměnu (prototypicky Dafné) považovat automaticky za „tragické“ či „nešťastné“?

Na závěr ještě několik poznámek k formě: Práce je psána vesměs celkem pečlivě,⁴ s nepočtenými překlepy a v zásadě kultivovaným jazykem, s občasnými problémy s kladením čárek, zejména po vložených větách či jejich částech, někdy i před nimi.⁵ Na řadě míst je ale možné najít formulace, které do odborného stylu nezapadají svou vágností, neterminologičností, jiným stylistickým rejstříkem apod. Příklady takových formulací:

- 14: „bůh byl s věštbami spojen odjakživa“
- 15: „záznamy z tehdejší doby“
- 21: „popsal romantickou povahu vztahu mezi bohem a králem“
- 22: „O Hyakinthovi se vyprávělo, že ...“
- 25/105: „Na takový vztah lze dnes pohlížet jako na morálně pochybný...“
- 38: „zachovalým“ místo „zachovaným“
- 42n: „Tím by se dala jeho smrt interpretovat jako asistovaná sebevražda....“ (anachronismus)

Závěr: Bakalářská práce Anny Svobodové podle mého názoru splňuje formální i obsahové požadavky kladené na tento typ prací. Vzhledem k výše řečenému ji tedy **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit známkou **dobře**.

V Praze dne 7. června 2023

Mgr. Martin Bažil, PhD.

⁴ Systematicky chybí uvozovky u vlastních překladů řeckých citátů, např. pozn. 94, 98, 143. 157 a další.

⁵ Např. 6 „Většina primárních textů, z nichž čerpáme, ...“; 11/26 „... Área, kterého zranil hrdina Diomédés (899), a Háda...“; 16 „... poté, co se napil ze studánky, a ...“; 33 „... to, co se jí stalo, ...“ + „...Psamanté, dcery argejského krále Krotópa, ...“ atd.